

DEBRECZENI PROTESTÁNS LAP

EGYHÁZI ÉS ISKOLAI HETI KÖZLÖNY.

<p>Szerkesztőség, hova a lap szellemi részét illető minden küldemény küldendő: Nagy-Péterfia-utca 977.</p>	<p>Megjelen hetenként egyszer szombaton, másfél iven. ELŐFIZETÉSI ÁR: egész évre 6 frt (12 korona), félévre 3 frt (6 korona). HIRDETÉSEK DIJA: <i>Benn a lapban</i> egész oldal 8 frt, féloldal 4 frt, negyedoldal 2 frt; <i>a borítékon</i> egész oldal 6 frt, $\frac{1}{2}$ oldal 3 frt, $\frac{1}{4}$ oldal 1 frt 50 kr., $\frac{1}{6}$ oldal 1 frt. Többszörös hirdetésnél árszámítás adatik. Bélyeg-díj minden hirdetésnél külön 30 kr. Egyes szám ára 15 kr.</p>	<p>A kiadóhivatal kezelője RÓZSA SÁNDOR főiskolai háznagy, kinek nevére intézendő a lap minden anyagi dolgára s a külső hirdetésekre vonatkozó küldemény.</p>
---	---	--

Gondolkozzunk.

A „Debreczeni Protestáns Lap“ f. é. 48. számában Nagy Sándor ev. ref. lelkész úr azon tanakodik, hogy vajjon „vallás és egyház (hitfelekezet) nélkül lehet-e szó lelkiismereti szabadságról?“

Engedje meg a t. szerkesztőség, hogy én meg ezúttal azon tanakodjam: vajjon N. S. ref. lelkész úr helyesen tanakodik-e, legalább az én felfogásom szerint?

Azt hiszem, a kérdéses cikkben kifejezésre jutott okoskodás egy nagy tévedésre épült, s e miatt meg nem állhat; mint nem állhat fent bármily kitűnő technikával emelt szilárd épület sem, ha a fundamentum csak a legkisebb részben is észrevétlenül ingoványra rakatott vala le.

Azt gondolom, az ő tanakodása fundamentumának ingoványa abban rejlik, hogy egynek veszi a „hitet“, a „vallást“ a „hitfelekezettel;“ a lelket a testtel. Ennélfogva vallást, hitéletet csak felekezeti keretben képzel lehetőknek. Ez ró ki tanakodásának minden alapvető állításaiban.

De lássuk e tanakodást főbb vonásaiban.

Igy kezdi: „Mikor lelkiismereti szabadságról beszélünk, ez alatt mindenkor azt értjük, hogy *vallását, egyházát (hitfelekezetét)* ki-ki szabadon választhatja meg, s ha a tényleg fennálló vallások közül az ő lelkiismerete egyiket sem fogadhatja el: új vallást állíthat elő; ha lelkiismerete ugyanazon egy valláshoz tartozó egyházak (hitfelekezetek) közül egyiknek kebelébe sem engedi belépni őt: új egyházat alapíthat.“

E kijelentésével az igen tisztelt lelkész úr még a lelkiismereti szabadság terén mozog, megengedvén, hogy az illető kilépő stb. . . . alapíthat. De már egy más helyen, nem messze

alább, megbánja ezen szabadelvűségét, mondván: „Lelkiismereti szabadság alatt sohasem érthető az, hogy bárki is *szabadon választhatja meg azon tért*, a hol akár mint egyén, akár mint családtag, akár mint honpolgár szabadon élhet és működhetik.“ Először is t. cikkíró úr innen kifejejtette ezt: „akár mint hívő“; pedig a hol lelkiismereti szabadságról szólunk, onnan ez talán csak még sem maradhat ki? És másodsor e néhány sorban mi mást proklamálna cikkíró úr, mint *kényszer-szabadságot*. Kívánja „a köz-társaságot, de a választó fejedelemmel a trónon.“

Ez én előttem olyformán látszik, mintha például egy közvitéz szabadságot kér, hogy — tegyük fel — a karácsonyi ünnepeket otthon Berettyó-Ujfaluban tölthesse el, — a kapitány megadná a szabadságot, de azzal a feltétellel, hogy Belényesbe menjen, s naponként kétszer templomba menetellel ott töltse az ünnepeket.

A tanakodás így halad tovább: „Tehát lelkiismereti szabadság alapján, annak elengedhetlen követelménye folytán bárki is *elhagyhatja azon vallást*, melyben született . . . stb.; de a lelkiismereti szabadság alapján, annak egyenes követelménye folytán senkinek sincs joga arra, hogy *vallástalan* legyen, hogy *positiv hitfelekezethez ne tartozzék*.“

Először is azt kérdezem, — vagy hát azon tanakodom, — vajjon valaki csak akkor lehet vallásos, ha felekezethez tartozik? csak akkor lehet Istenben hívő s Istent imádó lelke csak akkor lehet vallásos, ha a hit gyakorlatának külső, hogy úgy mondjam, világi alakzatához alkalmazkodik?

Czikkíró Mohamedre is hivatkozik, mondván, hogy ő egyik akkor fennálló felekezethez sem csatlakozott, hanem új vallást állított elő. De hátha Mohamed gyengébb szavu ember lett volna véletlenül, s hiveket nem toborzhatván

hite mellett, egy maga állott volna meg felekezet nélkül, — már ez által vallástalanná lett volna?

En magamat vallásos embernek tartom, hitem az isteni gondviselésben mély és rendületlen: felekezetemnek hű tagja vagyok; de nem azért, mert csak ez által lehet hitem és vallásom. Zsenge koromban, mikor már bennem a hit öntudatra ébredt, midőn már Isten imádatát, a vallást, lelkem szükségletül éreztem vala, még fogalmam sem volt a felekezetről, annak rendeltetéséről; s mégis tagadhatná-e valaki, hogy volt hitem, volt vallásom. S ha teszem fel, most férfi koromban azt tartom, hogy egyházi énekeink szövege a mai kor színvonalához képest oly alacsony fokon áll, hogy az csak az isteni tisztelet buzgóságának rovására szolgál; s ha például ezt a körülményt elégnék tartanám arra, hogy felkezetemtől megválva, úgy imádjam és dicsérjem Istenemet, a mint az lelkemnek legjobban esik: vajjon ez által hit nélkülivé, vallástalanná lennék?

Mindezt csak azért hozom fel, hogy én czikkiró urat azon a téren, a hol a hitet a hitfelekezettel egynek veszi, s a mely félreviszi okoskodásának egész irányát — nem követem.

N. S. lelkész úr továbbá imígy tanakodik: „Mit mondana a törvényhozás egy olyan törvényhozóról, a ki azt állítaná, miszerint a valódi szabadság megköveteli, miszerint senki ne legyen arra kényszerítve, hogy valamely positiv (megnevezett, pl. Magyar, Német, Olasz) országnak polgára legyen . . . és hogy a valódi szabadság van korlátolva az által, ha valaki, minthogy Magyarországon lakik, a magyar haza iránti kötelességének teljesítésére kényszeríttessék, noha ő magát magyarnak soha sem tartja.“

Hát bizony tiszteletes lelkész úr, ez bizony furesa törvényhozó lenne! De hát ez egészen más dülő. Hisz állam nélkül polgári szabadság nem is képzelhető; mi védné meg a szabadságot, ha csak nem az állam jogrendje?

De a hitet, a vallást őrzi és megvédi maga a lélek, mely sérthetetlen.

A polgári szabadság az egyéni jognak külső tettekben nyilvánuló gyakorlatában áll s ennek határa: másoknak jogépsége, a minnek védelmére kell állam és törvény. A lelkiismereti szabadság a léleknek belső és hozzáférhetlen sajátja; ösvény az emberi lélek és az istenség között s mint ez — határtalan!

Ugy fogni fel a lelkiismereti szabadságot, mint a czikkiró tisztelt lelkész úr, — más szóval ennyit tesz: „nem vagy köteles ott maradni, a hol vagy; ime teljes a szabadságod, mehatsz, a hova tetszik; de ha amarra akarsz menni — nem eresztelek!“ Szunyogh Szabolcs.

T A N Ü G Y.

Felekezeti elemi iskoláink bajai.

(Folyt. és vége.)

Van még egy megjegyzésem a C) tanterv beosztására. Ugyanis az V—VI. osztályokban az a magyar nemzet történetének tanítását teszi kötelezővé, s megelégszik annyi egyháztörténelmi ismeret közlésével, a mennyi a ker. vallástan végén dióhéjba adva van.

Pedig a 3—4. osztályokban, ha ugyan nem is összefüggőleg, de mégis eleget tanulnak növendékeink az életrajzokban a hon-alapítókról, nevezetesebb királyainkról, nagy embereinkről, hiszen az elemi iskolában úgy sem lehet az cél, hogy Magyarország uralkodóit eleitől végig uralkodási idejökkel elmondassuk, tudva azt, hogy még az érettségi vizsgán is sok ifjút meg lehetne ezért buktatni.

En részemről tehát azt ajánlanám, tanítsuk az V—VI. osztályokban a Magy. nemzet története helyett az Egyháztörténetet. Ebből tanulja meg a gyermek szeretni egyházát, látva amaz üldöztetéseket, küzdelmeket, melyeken az külföldön s hazánkban keresztülment. Megismeri ama tani különbségeket, melyek p. u. a két protestáns egyházban az úrvacsoráról vannak. Mert ne felejtjük, hogy midőn mi hazafiakat nevelünk, ugyanakkor egyházunk számára is buzgó tagokat akarunk képezni. Ilyenné pedig sem a bibliai történetek, sem az Erkölcstan által senkit nem tehetünk.

Elvem az, hogy könnyítsünk osztatlan iskoláink tanítóinak helyzetén, de azért a lényeget ne hagyjuk, hanem aztán a betűt se védjük. Vizitálóinknak mostani szokása mellett a betűk korszakát éljük. A látogatók eltöltik iskoláinkban az időt a vallás s történelem kikérdezésével, s ha ezekből szép folyékony feleleteket kapnak, meg vannak elégedve. Pedig így áldozatul ejtjük a sok gyakorlást igénylő fejbéli számadást, melynek pedig tanítványaink legtöbb hasznát veszik az életben.

Vigyazni kellene látogatóinknak arra, hogy gyermekeink számtani tudományát ne a gépiesen betanított táblán való számadásokból ítéljék meg, mert az nem mérvadója a gyermek számítási képességének, legfeljebb a szorzó táblának begyakorlását ítéltjük meg belőle, mert a táblán a gyermek mindig egyesekkel dolgozik, épen ezért könnyű abban neki gyorsaságot kifejteni. Ha már a táblához állítjuk a gyermeket, azt nézzük meg, fel tudja-e tenni a feladványt, hogy indul el. Ez a fő.

Hallottam egy iskolát megdicsérni azért, mert a második osztálybeli gyermek a táblán ezerekkel számolt.

Voltam egy kitűnő iskolában, hol meg a tanító fejből kiszámította azonnal növendékével a 3-ik osztályban, hogy mennyi marad, ha elveszen 645-ből 238-at, s a gyermek azonnal rámondta az eredményt. Midőn pedig kérdeztük mi, hogy mi marad, ha 64-ből elvesz 23-at, semmit nem tudott szólni. Ez utóbbi is gépiesen volt betanítva.

Ugyancsak ezen tanító a legkomplikáltabb visszasarányú feladatokat fejtette meg a táblán gépiesen, de ha gyermekeitől azt kérdeztük, melyik több, $\frac{3}{4}$ rész vagy $\frac{2}{3}$ rész, meg sem tudtak szólni; mégis megdicsérte a látogató küldöttség ez iskolát, mert a 142 dicséretet 7 versével mondta el az első osztálybeli gyermek.

Több ilyenféle félrevezetések, lépre vivések vannak a mi iskoláinkban. Csalják a tanító kollegák önmagukat,

előjáróikat, de legfőbbképen ama nemzedéket, a melyik ha kimegyen az életbe, midőn 12 pár tojást 5 kr.-jával elad, nem képes annak árát kiszámítani. Uraim, tanulni soha sem szégyen! Ne induljunk úgy el iskolalátogatásra, hogy a *Kovács-féle* számtani vezérkönyvet el ne olvassuk. Ebből meg lehet tanulni, hogy kell az iskolában a számtant tanítani és kérdezni.

Kísérleteket kellene tenni a látogatóknak az iskolákban arra is, le tudják-e a gyermekek írni gondolataikat, vagy legalább egy előttük elmondott rövid mesét. Mert ezek is lényegesebb dolgok, mint a könyv nélküli öltetés.

En részemről azt mondom, — talán elfogultságból azért, mert tanító vagyok, — hogy a rossz iskolák a hiányos vagy nem szakértő felügyelet miatt vannak. Ki merem ezt mondani azért, mert lelkész vagyok, s nem vádolhat senki lelkész-ellenességgel.

Ne nézzük azt, ha belépünk az iskolába, sokat tanultak-e a könyv nélküliekből, vagy hogy milyen cifrán van körülvonálozva a speczimen, hanem hogy mi ott az általános képzettség? Azt pedig megmondja nekünk a legjobb osztályzatú gyermek. Az első gyermek az iskola barometere, ez mutatja legjobban meg, mit és hogyan tanított a tanító, mert ismereteit az utcáról bizonyára nem hozta. Ott, hol az iskolában minden gyermek egyformán jól tud, vagy csalás van, vagy pedig az illető hóhérra tanítványainak, mert az iskola is olyan, mint az élet, egyiknek több adatott, másiknak kevesebb.

Most legyen elég ennyi. Az itt elmondottak meggyőződés és tapasztalás eredményei. Vajha ott, a hol kell, meghallatnának, hogy ne kellene eme szavakat venni elvarátaimmal róluk szánkba: Video meliora proboque, deteriora sequor!

Felsővégesi lelkész-tanító.

K Ö Z É L E T Ü N K .

Válasz a „Lelkipásztori verseny“ című cikkre.

(Folyt. és vége.)

Az is megtörtént már, hogy az egyház pénzéből nyújtott gyors segélyvel egy egyháztagnak vagyonát is megmentettük, kinek 12 hold földje 106 frtért adatott el közárverésen. Két presbiter kezessége mellett ideiglenesen kölcsön adtuk neki a szükséges összeget. Ez által képesítve lett, hogy a bíróságnál a 15-ik nap délutánján, tehát majdnem az utolsó órában pótajánlatot tehessen s az árverés megsemmisítését kérje. Majd az egyházmegyei pénztárból eszközölt kölcsönrel rendezvén tartozásait, melyek miatt birtokára az árverés kéretett, most birtokát háborítatlanul használja. Ilyen műveletet többször nem tettünk, az igaz, de nem is volna jó, ha az egyháztagnak közül többen is ily körülmények közé jutnának. Itt Szabolcsmegyében gyakran közvetítünk kölcsönt mi ref. lelkészek is az egyháztagnak részére, többször birtokvásárlás céljából is, a nélkül, hogy erre az óhitű oláh lelkészek példája indítana bennünket. A birtokváltozás azonban itt nem gyakori, ha 3—4 hold föld eladóvá lesz, 4—5 vevő is akad rá.

Azt is felemlíti Gergely K. úr, hogy az oláh liga nem rég kezdte meg a fiókhitelintézetek alapítását, már is több magyar nemesi birtokot osztott szét az addig szegény falusi oláhok között. Ez előttem sajnos jelenség, s fájdalmasan érint. De kérdem Gergely Károly úrtól,

nem lehetett volna-e ama birtokok közül legalább egyet-kettőt az azon vidéken lakó ref. vallású magyarság számára megmenteni? Ha jövőben erre alkalom nyílik, igen üdvös dolgot cselekesznek az azon vidéken lakó lelkésztársaink, ha a magyar földmivelő nép számára ily birtokot megszereznek. E végett azonban nem szükség addig várniok, míg valamely fetekezeti jellegű, kálvinista pénzügyintézetet alapíthatunk. Vannak több hazai pénzügyintézeteink, melyeket buzgó hazafiak épen a kisebb birtokosok s földmives gazdák gyámolítására állítottak, ezek kellőleg szervezett műveletnél bizonyosan segítséget adnak arra, hogy ama birtokok a magyar nép számára megtartsanak.

Vigyáznok kell azonban lelkésztársainknak, hogy biztos alapra fektessék a műveletet. Ily esetben egy jogi szakértőhöz fordulni nagyon tanácsos, a ki az effélékhez jobban ért, mint mi papok. Ugy ne járjanak hiveink, mint a múlt évtizedben jártak egy biharmegyei község lakói, kik egy pénzügyintézetől fölvetett kölcsönrel terjedelmes birtokot vásároltak meg. Azonban többen közülök hanyagul fizetvén a részleteket, az egész község minden birtoka árverés alá került.

Gyenge érvel hoz fel Gergely K. úr, midőn azt említi, hogy régebben az egyházak a regále jogból is hasznot húztak. Ugy találom, hogy e téren nagyon kevésbé distingvál. Egyesek és társulatok regále joga, mint jövedelmező tőke volt tekinthető, az egyházak előjárói ennek jövedelmezővé tételére semmi befolyással nem bírtak, csak annyi volt a teendőjük, hogy az évi haszonjuttalékot nyugta mellett felvették. Más lett volna az eset, ha valamely egyház előjárói nyereszkeskedési vágyból a regále jogot haszonbérbe kivették volna. Vajjon ok nélkül helyezte-e vád alá a szatmári egyházmegye a közelmúltban egyik egyháza lelkészét s presbyteriumát, midőn azok a regále jogot az egyház részére kibérelték, s a különféle italokat az egyház pinczéjében kezelték, s így a korcsmárosok teendőibe avatkoztak?

Ma már a regálejog teljesen az állam tulajdona. Egyesek és testületek azt csak haszonbérbe vehetik ki. Mit mondana Gergely K. úr, ha valaki az ő fejtegetései menetét követve, azon eredményre jutna, hogy mivel az italmérési üzlet nem megvetendő nyereséget ad, s a népen multhatatlanul segíteni kell, tehát folyamodjanak az egyházak a pénzügyigazgatósághoz italmérési engedélyért, állítsanak az iskolák mellé italmérési helyiségeket, korcsmákat a népért s a népek. Lehet, hogy G. K. úr az ily egyházi előjárók iránt is elnéző volna. Véleményem szerint azonban a szent ház előcsarnokából kiűzött kufárokkal egyenlő elbánásban kellene őket részesíteni. Vajjon gyönyörűségét találja-e G. K. úr abban, ha egy lelkésztársával, mint ezt a vele közölt levélből olvashatta, a sémita fajhoz tartozó korcsmárosok parlamentiroznak, s neki ajánlatokat tesznek, nem azért, hogy hiveit az ő helyiségeik látogatásától vissza ne tartsa, hanem azért, hogy az ő anyagi romlásokra ne eszközöljön italmérési engedélyt az annyira üdvösnek nyilvánított szövetkezett számára.

A nagybányai fényes multú egyház előjárói nem tennének semmi kárhozatos dolgot, ha mint tervezték, a hivektől bort kéregetnének szüret alkalmával s később jó pénzért eladnák, s árát hasznos dologra fordítanák. De ha italmérési helyiséget nyitván, az összerzedett bort elmérnék, ez, G. K. úr szavait használva, a „lelkipásztori gondnak valóban új és meglepően modern nyilvánulása volna“, de aligha meg nem botránkoznának felette magok a kegyes adakozók is.

„Hát midőn az egyház javára bált rendezünk, így folytatja G. K. úr, puritán érzelmünk kissé tiltakozik, de a szükség, meg a korszellem ilyeneket is hozhat magával.“ Ha a kellemest a hasznossal egybekötve, ily módon gyarapítjuk egyházunk jövedelmét, talán senki sem kárhoztat bennünket. Van azonban határ, melyet átlépni itt sem szabad. Olvastam ilyen báli meghívót: „Az x.-i egyház saját orgona-alapja gyarapítására bált rendez, melyre czimzettet meghívja a presbyterium.“ Nézetem szerint a presbyterium a bált rendezők szerepét nem viheti, saját czíme alatt báli meghívókat nem bocsáthat ki, bár az egyház javára rendezett bálban minden tagja jelen lehet, hogy az egyház jövedelmét gyarapítsa.

Egy újabb irányzat akar ez idő szerint érvényesülni reformált egyházunkban. Oly hangok emelkednek, melyek azt követelik, hogy ha egyházaink anyagi megszervezését végrehajtani akarjuk, az üzleti térekre is be kell vonulnunk, egyházunk rendelkezésére álló kevés tőkénket ott kell megsokszoroznunk. Ily irányu közleményeket volt alkalmunk olvasni e lap hasábjain is. Ez eszmének egyik buzgó hirdetője G. K. úr is, ki, midőn az átányi derék lelkész társat siet felmenteni a nyir-bogáti vádak alól, így nyilatkozik: „egy kis kovász az üzleti szellemből sok jó kenyérnek való tésztát megkeleszthetne.“ Látva, hogy egyes különben jeles egyházi férfiak hova jutnak e téren, ha óvatosság nem mérsékli buzgalmukat: időszerűnek láttam felemleni szavamat. Megjelölni kívántam a határt, melyen túllépni nekünk lelkészeknek nem szabad az üzleti irányzat követésében, hogy valamiképen tévútra ne jussunk, hamis jelszók után ne induljunk.

Az idők jelei erre valóban intenek bennünket. Dicső emlékü elődeink, a hitvalló gályarab lekipásztorok minden anyagi javaktól megfosztva indultak a mindenektől reménytelennek nyilvánított harcra, testöket az idők viszontagságai ellen csak rongyokkal védhették, sarutlan lábaikat kő s tüske vérezé; de a harcot, melyet kezdtek a Krisztusért, dicsőségesen megharcolták s a győzelem pálmáját az akkor csaknem mindenható klérussal szemben hithűségük által magokhoz ragadták. Mi törpe utódok, kiknek anyagi helyzetünk ezerszer kedvezőbb, mint az övék volt, annyira tapintatlanok volnánk-é, hogy bármely téren is szolgálatunkhoz leginkább méltó eljárást nem tudnánk megválasztani, s ellenfeleinkkel szemben nem tudnánk helyünket megállani!?

Azt fogja erre mondani G. K. úr, hogy ma a korszellem követelménye más. Nem a kívülről jövő támadások ellen kell az egyházat védelmeznünk, hanem a nép anyagi helyzetét kell jobbítanunk, azt a terhek viselésére képesebbé tennünk.

A nép anyagi jólétét elő kell mozdítanunk nézetem szerint is, tőlünk telhetőleg, de e végett meg kell válogatnunk az eszközöket. Szegények vagyunk, az igaz; mint G. K. úr kifejezi: „a szegénység örökségképen szállott reánk.“ De hát annyira jutottunk-é, hogy a szesz italok árúhelyiségeinek felállításáról is nekünk lelkészeknek kelljen gondoskodnunk, érdemül tulajdonítván magunknak azt, hogy az azokban elárúsítandó fogyasztási cikket jutányosabbá tesszük népünknek, s annak elárúsításából közvetve anyagi nyereséget is szerzünk nekik, átányi lelkész társam szavait használva: „abból is anyagi előnyöket csikarunk ki.“ Vajjon kívánja-é ezt a G. K. úr által emlegetett korszellem, s népünk jól felfogott érdeke?

Ha tehát lelkész társaink üzleti ügyek vezetésébe

akarnak befolyani, tartsák szemök előtt a határt, melyen túllépniök nem szabad. Különben az üzleti szellem kovásza a kenyérnek való tésztát nem megkeleszteni fogja, mint Gergely K. úr óhajtja, hanem megposhasztja, bűzhödtté és élvezhetetlenné teszi.

Megvallom, hogy midőn F. József átányi lelkész társam kifogásolt levelét olvastam, az, a legszelidebb kifejezést használva, meglepően újak, szokatlannak tűnt fel előttem. Meglepő volt előttem az is, hogy mily végeredményre jut G. K. úr is különben nemes buzgalomtól sugalt fejtegetéseivel. Azon véleményben vagyok, hogy lelkész társaim közt többen vannak, kik tisztársaiknál az üzleti szellem ily tulzott nyilvánulásaiban nem gyönyörködnek. A Gergely K. úr által talán kevesre nézett puritanizmus eddig fő jellege volt magyar reformált egyházunknak, s a hitvallásunkat követő magyar nép jellemére reá nyomta félreismerhetetlen bélyegét.

Vannak, véleményem szerint nem kevesen, lelkész társaim közt, a kik készek ezen puritanizmus védelmére felszólalni, ha szintén ez a jelen viszonyok közt hálátlan dolognak bizonyulna is. Ugyde nekünk, fontos anyagi érdekeket veszélyeztető, az úgy vélt korszellem ellen vétő Mózeseknek, mint hajdan Izrael fiainak a pusztában, el kell bukunk, el kell hullanunk. Egy újabb nemzedék, a nyomunkban támadó ifjú Józsuék eljuttatják majd népünket az anyagi jólét boldog Kanaánjába, eljuttatják egyházunkat a nem remélt virágzásra.

Engedtessek meg még nekem, ezekkel kapcsolatban, az ügynevezett lelkészi versenyre pár sorban visszatérnem. Pótlólag jelenteni kívánom, hogy lelkészkedésem megkezdése óta a konfirmációra készülő növendékek vallásos oktatását mindenkor magam teljesítem. Továbbá, hogy az urvacsorához szükséges kenyeret és bort itt is mindenkor a hivek szolgáltatják, kivéve az oly éveket, a melyekben bortermés nincs. Ilyenkor az egyházi pénztár fedezi az urasztalához szükséges bor költségeit. Egyházam történetét megírni én is óhajtottam, de nem találtam annak régibb multjára vonatkozólag sem egyházi, sem községi levéltárban semmi adatot. Itt reform. egyház állhat fent, sejtelmem szerint, harmadfél század óta: de régibb történetére források hiányában nem lehet világot deríteni.

E lap tisztelt szerkesztőjéhez pedig azon kérdést intézem: miért maradt november hóra egyházaink vallásos erkölcsi állapotának összehasonlítása, holott Fekete József úr még június hó elején intézte hozzám kihívását s én július hó elején beküldöttem a szükséges adatokat a szerkesztőséghez?!

A reám rótt 10 frtot háromszorosan fogom megfizetni, ahoz még 20 frtnak négy év alatt lefizetésére kötelezem magamat a felállítandó debreczeni bölcsészeti fakultás költségeinek gyarapítása végett.

Fekete József átányi lelkész társamnak kinyilatkoztatom, hogy mint előre is megírtam, a köztünk fenforgó ügyet a lelkészi verseny eredménye által elintézettnek nem tartom. Kitünt, hogy Fekete József úr szép és üdvös dolgokat létesített lelkészkedése ideje óta, ezt én kétségbe nem vontam. Ő is hibázhatott azonban, hibázott is, a midőn a népkönyvtár üdvös hatását ellensúlyozó szesz italok kimerésére szolgáló helyiség felállításán fáradozott. Sem a verseny eredménye, sem Gergely Károly úr czikke nem győzött meg arról, hogy ha az

* Semmiképen sem tudtam korábban időt szakítani az összehasonlító munka elvégzésére.
Cs. L.

oly szellemű irat közkézen forog, ez nincs rossz hatással lelkeszi karunk tekintélyére. En belenyugodtam egyházunk vallásos erkölcsi állapotának elbírálásába. Bocsássuk már most elbírálás alá F. J. úr levelét, mely engem felszólalásra indított. Ezt a méltányosság hozza magával. Azt kérdelem annál fogva F. J. úrtól, beleegyeznek-e abba, hogy ha nálam másolatban meglevő levelét három, az egyházi közélet terén ismertebb nevű lelkeszi férfiúval közlöm, véleményeket arra nézve kikérem, s ez a „Debreczeni Prot. Lap”-ban közzé tétetik? A kérdést következőleg formulázom: „helyes dolog-e, ha egy lelkesz-társunknak oly irányu levele forog közkézen, mint a minő F. J. kérdéses levele; annak eszmemenete, irmodora lelkeszhez illő-e?”

Nyír-Bogát.

Mózes András.

Levél a szerkesztőkhöz.

T. Szerkesztő Urak!

Engedjék meg, hogy b. lapjok hasábjain néhány sorban megemlékezzem arról a lélekemelő kettős örömnepélyről, mely a Krassó-Szörénymegyében létesített új ev. ref. telepeken: András házában és még eddig magyar névvel sem bíró Rakittán eddigi küzdelmes munka után a közeli napokban végbe ment.

András háza, mely a bálinczi szolgabírói járáshoz tartozik s Bálincztól 2 km.-nyire fekszik, már a mult év őszén szárnyra kelt telepítési hírek folytán legnagyobb részben Makóról és Kis-Peregről kiköltözött, tisztán ev. ref. vallású, mintegy 200 család letelepülése által alakult. Még a most elmúlt tavasszal is milyen más képe volt e telepeknek! Akkor néhány szalmakunyhó mutatta, hogy itt lenni akar valami. A tavaszi napok beálltával mindig több-több szalmakunyhó keletkezik; de a mily mértékben készülnek ideiglenesen ezek, époly, sőt rohamosabb léptekben épülnek föl egymásután a szilárd alappal bíró vályog faluházak zsindeletűikkel, szép rendben, egyszerű, de ízléses stýlben, a telepek lakói egyszerű igényének megfelelőleg úgy, hogy ma már mintegy 70 ház tanuskodik a telepesek szorgalma mellett. Bár a téli időszak beállta miatt külsőleg még kívánni valót hagytak fenn e házak, de bent a szép reményekkel eltelt, boldogságot óhajtó családok várva-várják a szép tavasz megérkezését, hogy félretett munka-eszközeiket ismét előszedve, folytathassák félbenmaradt munkájukat.

Az andrásházai nép mondhatni önerejéből végezte azt a bámulatos munkát, mely 16 kat. hold külső és 800 □ öl belső telkén heverő fatuskók kiirtásából, új lakhelyök anyagának csaknem a semmiből lett előteremtéséből s a lakóházak felépítéséből állott. A magas kincstár sem maradt fukar kezekkel, mert méltóságos gróf Ráday Gedeon egyházmegyei gondnok úr közbenjárása folytán, ki az itteni telepítvények ügyét erős kezében tartja, sorsát melegen dobogó szívében viseli, adott e népnek módot, hogy iskoláját és a tanítói lakot is felépíthette; amazt csupán égetett téglákból, ezt pedig terméskő és téglá alapon vályogból úgy, hogy mindkettő a kor kívánalmainak nemcsak hogy teljesen megfelel, hanem még ritkítja párját is. Az iskola két teremből áll, melyek mindegyike 12 m. hosszú, 8'6 m. = 8 m. 60 cm. széles. Ezek egyike, míg templom épül, tanteremül, a másika pedig imaházul fog szolgálni.

Rakitta, szintén a bálinczi szolgabírói járásban, a hasonló régi község mellett fekszik, ettől 1 km.-nyire, de András házától 28—30 km.-nyire; csak a most elmúlt tavasszal kezdett alakulni, oly módon, hogy a magas kincstár családonként 20 kat. hold, félig-meddig levágott

erdőt engedett át 20 évre terjedő (talán 106 forintnyi?) évi részletfizetés általi törlesztés mellett; ehhez jött egy-egy beltelek 800 □ öl területtel.

A ki látná az itteni munkát és az oly rövid idő alatti bámulatos haladást, tisztelettel emelné meg kalapját úgy a telepesek ügyét vezető lelkes támogatása, mint a telepesek munkája előtt. Tavasz óta már itt is 60 ház hirdeti a telepesek igyekezetét. Igaz, nagyon nehéz helyzetök leend még itt ez embereknek, mert az erdők levágásával és a tuskók kiirtásával még oly kevésre haladtak, hogy egy-egy családnak alig van néhány hold kiirtott és bevetett szántóföldje. De erőt, kitartást fog nekik adni az a tudat, hogy véghez viendő munkájukat siker, áldás koszorúzza!

Rakittán 200 család fog letelepülni, kik legnagyobb részben Vésztőről, Gyomárról és Körös-Tarcsáról valók.

Andrásháza egyházi ügyeinek vezetésével a szapáryfalvai, Rakittáéval pedig a bunya-szegszárdi lelkes urak voltak megbízva, kik megbízatásuknak híven, lelkiismeretesen megfelelték.

Ha anyagi ügyeik bölcs vezetéséért méltóságos gróf Ráday Gedeon e. m. gondnok úrnak tartoznak köszönettel: szellemi téren való kiszolgálásukért pedig az érdemekben gazdag nagytiszteletű Szabó János esperes úrnak fejezhetik ki hálás köszönetüket, ki — az e. m. gondnok úrral egyetértőleg, kik látván e telepek egyházi és iskolai téren az elodázhatlan szükségét — annyira vitte, hogy ma már e két községnek egy vándorlelkésze és egy-egy tanítója van.

Andrásházán f. hó 12-ikén délelőtt történt meg a kinevezett vándorlelkész és itteni tanító bemutatása s hivatalba állítása. Már kora reggel csoportosult a kocsin ülő férfiak és nők és lovas ifjak serege ez új telep fejlődése iránt meleg érdeklődéssel viseltető Griesbach Ede úr bálinczi lakása előtt, hogy előbb az érkező esperes elé siessen. 1/2 10 órakor a bálinczi és környékbeli intelligencia, kísérve az andrásháziaktól, kivonult András házára, hol a felépült, de még be nem rendezett imaterembe tért az egybegyűlt néppel együtt. Itt Varga István andrásházai lakos olvasta fel csinos kis beszédét, kifejezvé az andrásházaiak hálás köszönetét méltóságos gróf Ráday Gedeon e. m. gondnok és nt. Szabó János esperes uraknak, anyagi és szellemi téren kimutatott fáradozásukért.

Ezután gr. Ráday Gedeon úr intézett beszédet az egybegyűltekhez, biztosítván őket arról, hogy tevékenysége, mely a telepek jólétének, boldogulásának megvalósítására irányul, lankadást nem fog szenvedni. Ő és az esperes igyekeznek azon, hogy sem a lelkeszi teendőket, sem az iskoláztatást illetőleg továbbra hiányt ne szenvedjenek; ezért gondoskodtak arról, hogy lelkeszők és tanítójuk legyen; előbbit Szöllősi Imre, utóbbit Fekete Győző személyében mutatja be, ajánlván őket szeretőkbe.

Erre elénekelték a gyülekezet a 37. dics. 1. és a XC. zsoltár 1. és 7-dik versét, melyeknek elhangzása után nagytt. Szabó János emelte fel a szívek mélyéig ható imádságával a megindított szívek érzelmét az Örökkéélőhöz, kinek gondja kiterjed mindenre, ki erőt, kitartást ad a munkához, áldást a munka után, kihez hálás érzélemmel, gyermeki bizalommal fordulunk most is. Majd az Uri imádság elhangzása után meghatóan szép beszédet intézett az egybegyűltekhez, kik elhagyták azon helyeket, hova talán egy-egy kedves sírhalom vonja vissza őket, kik magoknak és családjoknak boldogulását óhajtva eljöttek ide, letelepültek itt és oly tiszteletet érdemlő munkát vittek véghez, hogy ha más

nem hirdetni is, miként Idvezitőnk mondá: „*Kiálltanának a kövek*“, beszélnek, hirdetnek és hirdetik is e szilárdan álló falak kövei, miket a szorgalmas munka verejtékével ragasztottak össze. E falak között fog hirdettetni az *Isten ígéje*, az atyafiúi szeretet, az *a szeretet*, mely „*hosszútűrő*“, mely „*nem irigykedik*“, mely „*nem cselekszik álnokul*.“ Ezt a szeretetet igyekeznek megvalósítani e nép; akkor megvalósul rajta az az áldás, mit Isten megígért Ábrahámnak, eljő Istennek országa, eljő az idvezítő kegyelem, megtestesül az Ige, kit ama „*kiálló szó*“ előre hirdetett. Legyen e néppel kegyelem és békesség! adjon az Isten bölcseségnek, engedelemnek Lelkét, hogy itt a vezetők és vezetettek egyező értelemmel fussák boldogsághoz vezető pályájokat! — — — Sajnos, hogy ez eszmékben gazdag, emelkedett hangú remek beszédet nem bírhatjuk, de, a kik hallottuk, föl-emelő voltát sokáig érezni fogjuk.

Ezután tiszt. Rác Károly szapáryfalvai lelkész úr elmondja, hogy eddig az andrásháziak lelki gondozásával ő volt megbízva; de megbízását most a bemutatott lelkész kezeibe ezennel leteszi.

Utána pedig, figyelembe véve a körülményeket, melyek egy rendszeres beköszönő beszéd tartását nem engedik meg, a vándorlelkész szól röviden arról, hogy itt küldetésünknek csak úgy felelhetünk meg mindannyian, ha hivatásunk fontosságát átérzve, egyenlő jóakarattal munkatársak leszünk az Isten igaz imádságának, a felebaráti szeretetnek, a tiszta erkölcsi életnek, a hazafiúi erényeknek megvalósításában, szóval: keresztyéni és emberi kötelességeink lelkiismeretes teljesítésében. Bizalommal jött e nép közé, melytől hasonló bizalmat és szeretetet kér, hogy odaadó szeretettel működhessék hivatása terén. Beszédét egy rövid fohással végezi be.

A nt. esperes úr által egy fiúgyermek is megkereszteltetett, mi után a gyülekezet egy énekvers éneklése közben kivonult a teremből.

Az iskolatermek és tanítói lak megtekintése után a Bálinczról jöttek visszatértek, hol tek. Griesbach Ede úr vendégszerető asztala mellett mondatott néhány felkösöntő azokra, kik ez új telepek ügyeit eddig vezették, vagy a megalakult községek és egyházak fejlődésének őszinte barátjai, kik közül — a már említettek mellett — kiemelendők Hirsch Béla járási főszolgabíró, Arsenovits Szilárd bálinczy, Korkoványi Béla szudriási körjegyző urak.

F. hó 13-án pedig Rakittán történt meg a hivatalba beállítás, bemutatván itt is a már megnevezett vándorlelkész és Fejérváry József tanító. Itt mélt. gr. Ráday Gedeon úr tartott jóakarattal pártfogásáról tanuskodó beszédet, komolyan intvén a szájkodó elemeket, kik — mert alaptalan felszólalásuk kedvök szerinti elintézését nem nyert — a települők szívébe a reménytelenség és esüggettség érzelmét igyekeznek belopni, hogy hagyjanak fel rosszakaratú törekvésökkel, nehogy tettökért a terhes felelősséget magukra vonják. Ez után nt. Szabó János esperes úr mond meghatóan szép alkalmi imádságot és beszédet, melynek végeztével a vándorlelkész szól röviden, fentebb vázolt értelemben, ki által egy leánygyermek is megkereszteltetik.

Ezekről óhajtottam számot adni.

De nem mulaszthatom el itt a két gyülekezet nevében is hálás köszönetemet kifejezni gróf Ráday Gedeonné úrnő ő méltósága azon nagybecsű és kegyes adományáért, melylyel az andrásházi és rakittai egyházakat lelkészük hivatalba állítása alkalmával megörvendeztetni kegyes volt. Az andrásházi egyház részére ugyanis az úrasztala megerítéséhez egy fehér vászon terítőt adott fehér csipkével gazdagon ellátva. Ezen

76 cm. hosszú és 76 cm. széles terítőn koszorú alakban szőlőfürtök és buzakalászok vannak aransárga selyemmel művésziiesen kihimezve. Továbbá adott egy 215 cm. hosszú, 183 cm. széles gyönyörű terítőt bordó posztóból, mely 16 cm. széles piros plüs szegélylyel van körülveve. A rakittai egyház részére adott fehér vászon terítőt olyan, mint az andrásházi egyház részére ajánlkozott, valamint a bordó posztó terítőt is, azzal a különbséggel azonban, hogy ez 234 cm. hosszú, 180 cm. széles és ezt nem plüs, hanem egy 16 cm. széles, virágokkal átszőtt szegély veszi körül. Mindkét bordó posztó terítőt bélléselt. Mindezen terítőket a méltóságos grófnő fáradságos munkával sajátkezűleg hímizte és varrta. Mennyi jóakarattal, mily nemes indulattal kell ahhoz, hogy valaki minden utógondolat kizárásával ilyen nagy türelmet kívánó munkát végezzen! Áldja meg jó szívéért a vidám adakozót a minden áldások Istene és Atyja!!

T. Szerkesztő Urak! Ezekről hallgatnom nem lehet, nem szabad. Nyilvánosságra óhajtottam hozni azért, hogy e két ev. ref. telep, illetőleg község és egyház alakulásáról, haladásáról s jelen állapotáról vegyen tudomást az olvasó közönség, örömeiben pedig legyen résztvevő társa. Ha pedig közleményemben valamiképp kellő tájékozottságot nem mutattam volna: sit venia mihi! hiszen csak egy-két napja, hogy ez egyházak külső és belső ügyeivel komolyan foglalkozom s akarok továbbra is foglalkozni; de a jóakarattal, mely erre indított, ne vonja meg tőlem senki. Örömmel vettem volna, ha helyettem más valaki, ki az itteni viszonyokkal teljesen ismerős, veszi kezébe és ügyesebben vezet a tollat.

Isten velünk!

Bálincz (Krassó-Szörény m.), 1893. deczember 15.

Szöllösi Imre,
ev. ref. vándorlelkész.

Nyílt levél Győry Lajos kenderesi ev. ref. lelkész úrhoz.

Kedves Nagytiszteletű Ur!

Tetszett az isteni böles gondviselésnek, hogy alólírott elszakadva a „kölestermő Kunság“ földjétől, már 7-ik éve, hogy az aradmegyei oláhság nagy tengerének eme kis szigetén elszakítva, nem ugyan a *nagy világtól* (mert hisz ahhoz talán még közelebb vagyok azóta), hanem a *református világtól*: sokszor, vagy helyesebben minden nap megemlékezem azokról, a kik *ott* szívemnek kedvesek. Hogy a legelső közt van az én „szellemi édes apám“, Győry Lajos is, az nem tartozik ide, ezt is csak azért mondtam el, hogy ez által is érthetőbbé tegyem az alábbiakat.

Szeretném még leírni, hogy mennyire érdekel annak a hosszú nevű J.-N.-K.-Szolnokmegyének minden életmozganata; hogy mikor Szolnok, Jászberény, M.-Túr, Kis-Ujszállás és Karczag gymnasiumaik kiépítésén a jó ügyhöz méltó buzgósággal vetekednek: úgy szeretnék nekik oda kiállítani, hogy „sok a jóból“ az az öt gymnasium, tanuljanak Aradvármegyétől, melynek egy főgymnasiuma van ugyan csak, de van reáliskolája s vagy 5 szakiskolája (tanítóképezde, kereskedelmi akadémia, *vinczellér*-iskola stb.); de hát mindezeket elmondani hosszadalmas lenne, — most csak az a czélom, hogy a kis-ujszállási gymnasium teljessé léte alkalmából két dolgot ajánljak nagybecsű figyelmébe.

Egyik egyházi lapunkban olvastam ugyanis a napokban, hogy a 120.000, azaz százhuszezer forintba kerülő új épület már tető alatt van. A jövő iskolai évvel valószínűleg meg is nyílik, az a megnyitás bizony-

nyal ünnepélyes lesz (a mi egészen természetes), de véleményem szerint nem lehetne ünnepélyesebbé tenni, *mintha a volt csonka gymnasium összes élő tanulói és tanárai találkozást adnának egymásnak azon a napon, s azoknak a bizonyára nagyszámu találkozóknak költségén a volt gymnasium története megíratatván, kiadatnék.*

Hogy mily jó hatása lenne egy ilyen találkozásnak ott, a hol ez már csak szokatlanságánál fogva is mindenki érdeklődésére számíthatna, azt nem kell nekem Nagytiszteletű úr előtt fejtegetnem, csak azt mondom el még röviden, miért épen Önhöz írom én e nyílt levelet?!

Ne sértse ismert szerénységét, ha kimondom, hogy az Ön áldott működése a 70-es években korszakalkotó volt annak a kis gymnasiumnak életében s meg vagyok győződve, hogy ha Nagytiszteletű úr ez ügyben fölemeli szavát, oly fényes lesz az az ünnepély, — benső értékét s hatását tekintve — hogy a 120 ezer forintos épületre még azok is büszkén fognak föltekinteni, kik most *nehéz szívvel* tekintenek rá.

Részletekbe nem bocsátkozom, csak kérem Önt szívem igaz szeretetével, hogy — ha érdemesnek tartja — vegye figyelembe e szerény indítványt s valósítsa meg azt, mint olyan, ki *multjánál és jelenénél* fogva arra egyiránt leginkább hivatott.

Engem pedig tartson meg továbbra is megtisztelő barátságában. Istentől minden jót kérve: szíves üdvözléssel vagyok hálás tanítványa

Csermő (Arad m.)

Vadas Gyula,

ev. ref. lelkesztanító.

Függelék.

(„A klérikalís párt Belgiumban“ tanulmányhoz.)

Irta: LA VELEYE EMIL.

Fordította: Dr. Bartha Béla.

— Jogositott magyar fordítás. —

(Folytatása és vége.)

VI. Piusz pápa ő szentsége, még 1792. szept. 26-iki allokucziójában is elkárhóztatja az eretnekek türésére vonatkozó nantesi rendeletnek visszaállítását; szerinte ez „gyászos és romlást hozó rendelet, mely a királyságot és vallást jelenleg (1792.) marcangoló bajok főforrása, s melyet é miatt a Szent Szék kezdetől fogva visszavetett, a franciaországi klérus pedig kárhóztatosnak ítelt.“

S ime, alkotmányos szabadságjogainkat oly tekintély itéli el *ex cathedra*, melyet püspökeink meg nem tagadhatnak, mert hisz elődeiktől származik. 1815-ben a belga püspöki kar egy „*Doctrinális ítélet*“ bocsátott közre, s ebben elkárhóztatja a Vilmos király által Belgiumnak adott alkotmányt, holott ez ugyanazon elveket tartalmazza, mint mostani alkotmányunk.

„Egyik legfőbb püspöki kötelesség teljesítése végett s azon czélból, hogy teljesítsük azzal a néppel szemben, mely fölött, Isten egyházának kormányzása végett, a Szent Lélek püspöki hatalommal ruházott föl, az egyház által szorosán előszabott tartozásunkat, szükségesnek tartottuk kijelenteni, hogy semmiféle egyházmegyénkhez tartozó egyén nem teheti le az alkotmány által követelt különféle esküket, melyekkel magukat az új alaptörvény megtartására kötelezik, sem pedig közre nem működhetnek a mondott törvény megtartására a nélkül, hogy el ne árulják a vallás legszentebb érdekeit s nagy bűn részeseivé ne legyenek.“

„Valóban, ez eskük által az alkotmány minden cikkének megtartására kötelezik magukat az illetők, tehát azoknak is, melyek ellenkeznek a kathólikus egyház szellemével s elveivel és nyilván Jézus Krisztus egyházainak leigázására törekszenek.

Ilyenek a következő cikkek:

„190. cz. A vallási véleményszabadság mindenki részére biztosítatik.

„191. cz. Az országban fennálló minden felekezet egyforma védelmet élvez.

„192. cz. A király minden alattvalója, vallási különbség nélkül, ugyanazon politikai jogokat élvezi s minden méltóságra s hivatalra jogosítva van.

„193. cz. Semmiféle felekezet nem fosztható meg a nyilvánossági jogától, kivéve, ha a közrendet s a nyugalmat háborítja.

„196. cz. A király örködni fog a fölött, hogy minden felekezet köteles engedelmességet tanúsítson az állam törvényei iránt.

„226. cz. A közoktatás a kormány állandó gondoskodásának tárgyát képezi. A király minden évben jelentést fog tenni az ország rendének a fő-, közép- és alsó iskolák helyzetéről.

„145. cz. A (tartományi) rendek kötelesek végrehajtani a különböző felekezetek védelmére s nyilvános gyakorlatára, a közoktatásra stb. vonatkozó törvényeket.“

„2. Pótlék cikk. Minden törvény mindaddig kötelező marad, míg más intézkedés nem történik.“

„Mindössze néhány rövid észrevételt akarunk tenni az egyes cikkekre.

I-ör a 190., 191. cikkre. Ha valaki esküt tesz arra, hogy megőrzi a vallási vélemények szabadságát s a minden felekezet részére egyformán nyújtott oltalmat, ez annyit tesz, minthogy megesküszik arra, miszerint a tévedést, mint igazságot fogja oltalmazni; előmozdítja az anti-kathólikus tanok terjedését; hogy mint család-anya, a családi élet földjébe egész ereje s tehetsége szerint konkolyt és mérget szór, hogy megmételtyezze a jelen s jövő nemzedéket; azt jelenti, hogy a lehető leghatásosabban munkál arra, miszerint e szép országban az igaz hit fáklyája kialudjék. A kathólikus egyház, mely a tévedést s eretnekséget mindenkor kiüzte kebeléből, nem tekinthetné igaz gyermekeinek, kik annak megtartására tesznek esküt, a mit mindenha elítélt. Tudva levő, hogy kathólikus országban e veszedelmes újítást először csak a francia forradalmárok vették be, körülbelül 25 év előtt s e korban az egyház feje teljes erővel kárhóztatta el.

„A vallást már a nemzetgyűlésből eredt más rendeletek is nagyon erősen megtámadták. Azokat a bajokat, melyek miatt mi panaszkodunk, az a sok régóta elterjedt megmételtyezett munka okozta, melyek mindenki kezébe eljutottak; hogy pedig ez a ragály a sajtó segítségével még bátrabban és gyorsabban terjedjen, a nemzetgyűlés egyik legelső ténye volt annak a kijelentés, hogy vallási dolgokban kiki tetszése szerint vélekedhetik s véleményét szabadon s büntetlenül fejezheti ki s nem tartozik e tekintetben más szabályt és törvényt követni, mint a mit önmaga szab maga elé.

„Ez események folytán tisztába jöven a helyzettel, hallgathatunk-e annyi baj láttára, s nem kell-e fölemelni apostoli szavunkat azok ellen a végzetes rendeletek ellen, melyek célja a vallás megsemmisítése?“ (1790. márczius 29. allokuczió).

„II-ör. 192. cz. Ha valaki megesküdik arra, hogy megtartja ezt a törvényt, mely a király minden alatt-

valójának, bármily vallásu legyen is, megadja minden hivatal s méltóság elnyerésének jogát, az előre is igazolja és szentesíti azokat a rendszabályokat, melyeket majd a végre foganatosíthatnak, hogy szent vallásunk érdekei e kiválóan katolikus tartományban protestáns hivatalnokokra bizassanak...

„IV. 196. cz. „Ha valaki arra megesküszik, hogy megtartja s megtartatja azt a törvényt, melynek értelmében a katolikus egyház az állam törvényeinek van alárendelve, s az uralkodó a hívőket engedelmessegre kényszerítheti az állam bármily természetű rendeletei iránt is: az ily ember nyilván közremunkál a katolikus egyház leigázására. Ez — *Szent Atyánk, a Pápa világos szavai szerint* — *alapjában véve nem más, mint a lelki hatalom alávetése a világi hatalom szeszélyeinek.* (1809. június 28-iki bulla.)

„V-ször. 226. cz. Esküt tenni arra, hogy megtartunk s megtartatunk oly törvényt, mely nem szent vallásunkat követő uralkodónak jogot ad a közoktatás szabályozására, a felső, közép és alsó iskolák rendezésére, ez annyi, mint tetszésére bízni a nyilvános tanítás minden ágát s gyalázatosan elárulni a katolikus egyház legdrágább érdekeit. A püspökök ama hatalma, hogy egyházmegyéik egész területén ellenőrizhetik a keresztyén hit és erkölcs tanítását, valamint hogy hivataluk minden egyéb teendőjét végezhetik: magától Jézus Krisztustól ered. Ezt nem lehet sem elvenni tőlük, sem csökkenteni a nélkül, hogy a keresztyén hittant s az egész egyházi fegyelmet alá ne rendeljék a világi hatalomnak s következképp az egyház egész épületét le ne rombolják.“

„VI-or. Ha valaki esküt tesz oly törvény megtartására s megtartatására, mely a tartományi rendeket fölhatalmazza az egyes felekezetek védelmét, szabad vallásgyakorlatát s a közoktatást illető törvények végrehajtására, az ily egyén a vallás legfontosabb érdekeit laikusokra bizza, kik a római katolikus egyház szemében nem bírnak képességgel, sem az ilyenmű, nekik küldött törvények helyes, vagy helytelen voltának megbirálására, sem azok alkalmazásának intézésére, sem az egyes egyházmegyékben azok végrehajtásának elrendelésére.

„VII-er. 2. Pótlék. Ha valaki esküt tesz arra, hogy a most érvényben levő törvényeket mindaddig kötelezőknek tekinti, s megtartja, míg más intézkedés nem történik, az ily egyén nyíltan közreműködik több, anti-katolikus és kétségtelenül igazságtalan törvény esetleges végrehajtására, melyek a francia uradalom alatt kibocsátott Code civilben és Code pénalban foglaltatnak, mint például az elváltást megengedők, s az egyház által kárhóztatott vérfertőző összeköttetést törvényesítők, s a melyek az egyház szolgálaira, kötelesegeik hű teljesítése miatt, a legmagasabb büntetéseket szabják ki. . . . Mind oly törvények, melyektől igaz katolikusnak irtózáttal kell elfordulnia.

„Vannak még más oly cikkek is, melyek megtartására az egyház igaz gyekmeke nem kötelezheti magát esküvel, de ezekkel a körülmények sürgős volta miatt jelenleg nem foglalkozhatunk bővebben; ilyen a 227. cz., mely szentesíti a sajtó-szabadságot s végtelen sok zavarnak tár kaput, s keresztyén-ellenes és anti-katolikus iratok egész áradatának. Elég annyit tudunk, hogy az új alaptörvény sok, szent vallásunk szellemével ellenkező s nyilván Jézus Krisztus egyházának leigázására törekvő cikket tartalmaz s ennél fogva hű katolikusoknak nem engedhető meg, hogy azok megtartására s megtartatására magukat eskü által kötelezzék. . . .

Aláírták: *Maurice de Broglie*, genti püspök, *Charles François Joseph Pisani de la Gaude* namuri püspök, *François Joseph*, tournayi püspök, a németalföldi királyság püspökei által fentebb előterjesztett „*Doktrinális itélethez*“ én is hozzájárulok: *J. Forgeur*, a mechelni érsekség generál-vikáriusa; én is hozzájárulok: *J. A. Baret*, lüttichi kanonok, generál-vikárius.“ *

IX. Piusz pápa mindazon konkordátumokban, melyeket az egyház sugalmazásának engedelmeskedő államokkal kötött, mindig kikötötte, hogy egyedül a katolikus egyházat szabad megtérni, a többit pedig könyörtelenül ki kell irtani.

Kétségtelen, hogy ha az igazi katolikus párt jutna uralomra, akkor a *Syllabus* teljes szigorral valószínű. Ezt különben be is vallja s büszkeségét találja benne. Már pedig a *Syllabus*, az egyház állandó hagyományához híven, átok alá veti mindazokat, kik azt állítják, hogy eretnekeket türni kell s nekik a közhivatal-viselési képesség megadandó. X. §. 77., 78., 79. cz.

Bátran állíthatjuk tehát, hogy a kik szerint az egyház nem kárhóztatja el a mi alkotmányos szabadság-jogainkat, azok vagy nem ismerik a katolicizmus dogmáit és történetét, vagy nincs bennök jóhiszeműség és őszinteség.

IV.

Mint avatkozik bele a katolikus párt a választásokba?

A multkor birói pecsétet alkalmaztak egy Gent kerülethez tartozó községben elhalt katolikus választási ügynök özvegyének lakására. Mit találtak ott, midőn a leltárt szerkesztették? Ez ügynök egész levelezését a genti konzervatív bizottsággal, nemcsak a kapott leveleket s útasításokat, hanem az ügynök által elküldött levelek fogalmazványát s a kantonbeli összes választók névsorát is. A jogtalan választók becsempészése, a szavazókra gyakorolt nyomás, az összes szavazatok ellenőrzése, mindez a párt legtekintélyesebb embereitől származó írásbeli okmányokkal van igazolva. A földbirtokosok leveleket írnak, hogy ezeket bérlőiknek mutassa be az ügynök, s jelentse ki nekik, hogy ha az általa kézbesítendő szavazó-lap nem kerül ki az urnából, elbocsátják őket s másutt keressenek maguknak bér földet. Minden szavazatlappal jeggyel van ellátva s az ügynök ezekről jegyzékeket szerkeszt, hogy a szavazatok összehámitása után meg lehessen állapítani, hogy a parancs szerint szavaztak-e? Azokról a választásokról beszélünk, melyek az új törvény előtt történtek, midőn még a törvényhozás nem tette meg a most érvényben levő intézkedéseket a szavazás titkának megőrzésére. Másnap aztán kimutatást csinál az ügynök az ellenőrzött szavazókról s szavazataikról. Ime e kimutatások számadásai s alakja:

Vezetékskeresztneve	Szavazatlappal kapott választók közül a lapokat			Azon választók, kik valószínűleg szabad-elvűek s lapot nem kaptak	Megjegyzések és távollevők
	bedobták az urnába	részben másokkal cserélték ki	egészben másokkal cserélték ki		
N.					
N.					
N.					
Egészben: 72	44	2	16	5	5

* Vajjon ki nem ösmeri fel a belső rokonságot a belgiumi püspökök 1815-iki „*Jugement doctrinal*“-ja s a magyar püspöki karnak 1893-iki, az egyházpolitikai reformok tárgyában királyhoz, kormányhoz és pápához beterjesztett emlékiratai közt? Fordító.

Összesen 62 szavazatlapon osztottak szét körülbelül 72 beirt választó között (mert az 5 távollevő történetét nem ismerjük) s ezek közül 44-et találtak az urnában, 16 választó nem engedett a rájuk gyakorolt presszióknak s a szabadelvű párt szavazó lapjával cserélték ki a katolikus pártét; 2 egyén vegyesen szavazott.

Az állandó választmány egyik tagja, azon időben, midőn még ez a testület határozott utolsó fokban a választói jegyzékbe való beírás, vagy kitörlés fölött, közli az ügynökkel a tartományi kormány által előkészített határozati terveket s midőn az állandó választmány határozott, diadalmasan írja: „Ma három törlést sikerült kivinnem.”

A „*Bien public*“ szerkesztői épúgy használják a jegyes szavazatlaponkat, s az elűzéssel való fenyegetést, mint a párt legutolsó tagjai. A választási ügynök a választási bizottságtól kapott utasítás szerint, megküldi egy jegyzőnek az adófizetők jegyzékét, kik a rájuk vonatkozó nyilatkozatot aláírván, a legközelebbi képviselőválasztásra bevételnek a választók névjegyzékébe. Kijelenti, hogy a genti központi bizottság fedez minden költséget, s ha a jegyzőt elfoglaltsága gátolná e megbízatás végrehajtásában, rábizhatja „községének igen tisztelt papságára, mely körültekintőleg fog eljárni.”

„*Körültekintőleg*“ — ez a szó valóban csodálatos, s az alkalmazott eljárás módok nem kevésbé.

Ime egy példa arra, hogy a gyóntatószék segítségével a hű választók hogyan juthatnak féláron ingatlanokhoz.

Egy Loochristy — kantonbeli klérikális ügynök azt írja egyik hírsorsosának:

„X. asszony nagyon rosszul van. A helyettes lelkész már ma a haldoklók szentségével is ellátta. Nincs vesztegetni való idő, az ügylet befejezendő. Hajlandó eladni földjét négy, házat két ezerért. Megértették vele, hogy hozzá méltó cselekedet leendő, ha e világban végrehajtott utolsó rendelkezése is arra szolgál, hogy megerősítse a jó ügy egy barátjának, támaszának választói befolyását. Siessen, hogy a fogás sikerüljön, az idő szorít, s a beteg mindinkább kezd rájönni, hogy vagyona többet ér. Üljön kocsiba, *egész éjjel* várni fogom. Szerencsét kívánok önnek s önagyságának e szép művelethez!”

V.

A vallási válság Svájcban.

E cím alatt a lausannei „*Revue*“ érdekes cikket közöl, melyet czélszerűnek látunk itt közölni:

Mindenki tudja, hogy manapság a jézsuitak kormányozzák a katolikus világot. Kiüzetve egymásután minden országból, még Rómából is, most már majdnem mindenhova visszatértek. A legutóbbi zsinatokon nagy méltóságokra emelkedett s kitűnő szellemi tehetséggel jeleskedő főpapokat láttunk tiltakozni befolyásuk ellen; s egyiknek a másik után meg kellett előtök hódolnoki. E pillanatban a jézsuitak kerítették hatalmukba a Szent Atya szellemét s többé nem találnak ellentállásra az egyházban.

A *Syllabus* és a csalhatatlanság e szektának tulajdonítható, melynek veszélyes tanait eddig még utól nem ért kitarítás és fegyelem szolgálja.

A *Syllabus* mindenestre az ő munkájuk s a legteljesebb türelmetlenség proklamálása, s az egyház részére a lelkiismeret fölötti feltétlen uralom s az állam fölötti felsőség követelése.

Midőn ez okíratot kihirdették, kevesen vetettek rá ügyet. A Rómában történetekkel nem törődnek eléggé.

A kik tanulmányozták, nem tartották veszélyesnek; nem azért, mintha talán a benne foglalt tanok nem volnának alkalmasak a polgárháború fölszítására, hanem mert azt gondolták, hogy annyira távol áll az emberi szellemtől, hogy nem is gyakorolhat reá igazi befolyást.

Ebben csalódtak. Nem vetettek eléggé számot az egyház rendelkezésére álló eszközökkel, melyeket működésében együtt s külön-külön alkalmazni szokott s az egyház oly korban öntötte végérvényes alakba azt a tant, mely a gondolatot más tekintélyének s a konklave által választott istennek akarja alárendelni, melyben a lelkiismeret mindenütt szabadságot követel s a hol mindenki követeli a maga részére a vallásos meggyőződés függetlenségét.

Most már fölismerik, mily utat tett meg előre az ultramontánizmus. Hisz Franciaországban, Német-, Olaszországban is fölemeli fejét (s most már nálunk, Magyarországon is); a parancs-szó ki van adva egy nagy merénylet megkísértésére. Nem kevesebbről van szó, mint hogy Róma visszahódítsa a kezei közül kiszikló világot; a siker jutalma nagy, megérdemli a végső erőfeszítést.

A szabadság eszméjén fölépült modern államok, melyeknek a szabadság minden követelményét meg kell szerezniök, nem utasíthatják vissza a harcot. *Vagy le kell győzniök az ellenséget, vagy legyőzetniök.*

Óhajtottuk, hogy Svájc kikerülje e bonyodalmat. A kéréshetlen jövő által reánk rótt veszedelem bekövetkezte előtt azt kívántuk, hogy Svájc egységes maradjon s e tekintetben a kormányok mérsékletére s a katolikus népesség hazafiasságára számítottunk. A nép eme része valóban sok bizonyítékát adta Rómától való függetlenségének; a történelem ezer példát idézhet erről.

Várakozásunkban, legalább részben, csalódtunk. A Svájc közepén levő kantonok, ezek a kis népek, melyek szemei előtt mindenha ott lebeg a függetlenségi harcz dicső emléke, ellenálltak az ultramontán áramlatnak, de másutt fogékonyabb elemekre talált Róma. Genfben akadt egy polgárra, ki elfogadta az apostoli vikárius szerepét; Solothurnban egy püspök hivatalosan kihirdette Svájc részére a csalhatatlansági dogmát.

A kormányoknak, melyek jogait megsértették, rendeleteit félretették, cselekedniök kell. Talán nem töltötték be egész erélylyel szerepüket az ultramontánizmus és a véleményszabadság közti küzdelemben. Hanem most már cselekedniök kell.

Mostanában Genf megerősíti a lakosság ama jogát, hogy papjait maga válaszssa; Bern 97 juravidéki lelkész elbocsátását követeli, kik tilalom daczára is fölolvasták a hivatalától megfosztott püspök rendeletét; Thurgau pénzbírsággal sújtja azt a kanonokot, ki e rendeletet a kanton lelkészeinek megküldte; Solothurnban több egyháztag visszaútasítja az infallibilista papokat s másokat hivat, míg a bíróság nyomozást indít bizonyos, a püspökségre bizott nagy hagyományok mikénti fölhasználását illetőleg.

De a katolikusok nyugtalankodnak. Jurában, Argau-, Thurgauban, Szt.-Gallenban és Granbündtenben nagy forrongást látunk. Mindenütt zavargásoktól tartanak.

Reméljük, hogy a vihar lecsöndesül s a fölízgatott nép fölfogja, hogy megcsalják. *Senki sem akar merényletet a vallás ellen; sőt ellenkezőleg a nép jogait s szabadságát védelmezzük.*

Zsoltár átdolgozások.

LXXXIV. zsoltár.

Óh seregeknek Istene,
Mely kedves gyönyörűsége
A te szerelmes hajlékodnak!
Az én lelkem fohászkodik,
Tornáczodba kívánczosik,
Óh Istene a magasságnak!
Áhítózik testem lelkem,
Te hozzád, élő Istenem!

Verébnek is van ott fészke,
Honjában költ ott a fecske,
A hol a te oltárid vagynak!
Seregeknek erős Ura,
Én királyom, óh Jehova,
Boldogok lakói háznak:
A kik tornáczidban élnek
S szüntelen téged dicsérnek!

Boldog az ember éltébe,
Kinek te vagy erőssége,
Ki ösvényid híven megtartja;
Átalmenvén asszu völgyön,
Forrást lel az szomjú földön,
A víz nélkül való avarba;
As ő még ott is kutakat,
És azokban bő víz fakad.

Sokasággal megy előre,
Miglen megláttatik végre
Isten előtt a szent Sionban.
Hallgass meg engem, Jehova,
Seregeknek erős Ura,
Figyelmezz rám imádságomban!
Jákób Istene, nagy Isten!
Hallgas meg én szükségimben!

Te, én paizsom, Istenem!
Tekints reám kegyelmesen,
Te fölkent királyodra nézz le!
Mert jobb egy nap pítvarodban,
Hogy sem ezer nap másuttan;
Jobb ülnöm házad küszöbére,
Hogy nem mint lakoznom vígan,
Hitleneknek hajlékiban!

Mert az Isten a mi napunk,
Az Isten a mi paizsunk:
Nagy dicsőséggel szeret minket;
S azokkal kegyelmet tesszen,
Kik járnak a jó ösvényen:
Sok javaival áldván őket.
Boldog, ki hozzád fordula,
Seregeknek erős ura!

Fülep Imre.

KÜLÖNFÉLÉK.

— **Előfizetésre** hívjuk fel a t. közönséget lapunk 14-ik évi folyamára. Irányunk, törekvésünk ismert, épen ezért újabb programnyújtás kötelezettsége alól fölmentve érezzük magunkat. Csak annyit jegyzünk meg, hogy *ma*, midőn az ultramontánok által szított egyházpolitikai harcznak még csak előjátéka sem folyt le jóformán; *ma*, midőn magyar protestáns egyházunk a harci riadók közepette is alkotáson, a protestáns egyetem megalkotásán hihetetlen kitartással és áldozatokkal buzgókodik: lapunk existenciája nem csak jogosult, de követelt, parancsolt is. Dicsekedéssel mutatunk ama munkatársaink díszes névsorára, kik lapunkat e múltó évfolyamban értékes dolgozataikkal gazdagították. Közreműködésök felől jövőre is biztosítottuk magunkat. Most a t. olvasó közönségen a sor lehetővé tenni azt, hogy lapunk hova-tovább szélesebb alapokra fektetve, fokozatosan mindinkább tökélyesbüljön. A t. olvasó közönségen, közelebről pedig lelkes világi pártfogóinkon, ügybuzgó lelkészársainkon, az egyházközségek ügybuzgó presbyteriumain a sor, hogy e fejlődést lapunk tömeges megrendelése által elősegítsék, biztosítsák. Már ez évben lehetővé tette a nyilvánuló pártolás azt, hogy lapunkat több missziói egyház lelkészének díjmentesen küldhettük. Az új évfolyamban, 1894-en kezdve pedig a 4-ik osztályú egyházak lelkészeire nézve az előfizetési díjat 5 frtra mérsékeljük. Egyebekben föltételeink az eddigiek maradnak, t. i. egész évi díj 6 frt, félévi 3 frt, mely mindenkor a kiadóhivatal címére küldendő be. A szerkesztőség.

— **Horthy István** nagybirtokost a király főrendiházi taggá nevezte ki. Örömmel üdvözljük közéletünk e derék munkását a magas és megérdemlett kitüntetés alkalmából, annyival is inkább, mert az új főrendiházi tag egyházi és iskolai közügyeinknek is egyik buzgó támogatója, a heves-nagykunsági egyházmegye érdemes gondnoka, a kiról mindnyájan tudjuk, hogy a törvényhozó testületben is érdekeinknek s a szabadelvűségnek egyik erős harczosa leend.

— **A főrendiházban** a költségvetés tárgyalása alkalmával az egyházpolitikai reformok tüzetes vitatásába nem bocsátkoztak, hanem annyit mégis szükségesnek tartottak kifejezni, hogy a tervezett reformokban nem nyugszanak meg, hanem a küzdelmet folytatni fogják azok ellen. Az ultramontán-klerikális párt két világi vezére, a kath. négyüléseket rendező *Eszterházy Móricz Miklós gróf* és a fanatikus *Zichy Nándor gróf* tettek ily irányban nyilatkozatokat. A kath. főpapság a vitában nem vett részt; bizonyára elegendőnek tartják a kitűzött célra most egyelőre a hosszas vajudas után megszületett s legközelebb nyilvánosságra kerülő püspöki körlevelet. Annál elkedvetlenítőbb látványt nyújt az a körülmény, hogy *Zay Miklós gróf*, egy protestáns főúr

is vállalkozik, épen a protestántizmus érdekeivel ellentétbe helyezkedve, a klerikalizmus rozszant szekerének tologatására s még hozzá azt a vakmerőséget követi el, hogy Deák Ferencz eszmei hagyományára hivatkozik. Nagyobb baj azonban ezúttal nem történt. Ugyancsak a főrendiház decz. 19-diki ülésében támadást intézett Zichy Nándor gróf Csáky gróf miniszter ellen a kassai jogakadémia miatt. Ez akadémiát a miniszter tudvalévőleg jövőre államosítani szándékszik, azaz a tanulmányi alap helyett államköltségen akarja fentartani s az e célra szükséges összeg már a jövő évi költségvetésbe fel is vétetett. Teszi ezt a miniszter csupán azért, mert a tanulmányi alap a terheket nem bírja, másrészt pedig a miniszter e jogakadémiákat fejleszteni óhajtja. Zichy attól tart, hogy valamint a budapesti egyetemet ma már, legalább a mint nyilatkozatai mutatják, maga a miniszter sem tartja „*tiszán katolikus jellegűnek*“, úgy majd a kassai *katholikus* (?) jogakadémia e felekezeti jellege is veszélyeztetve lesz az állami segélyezés folytán. A miniszter kifejtette, hogy itt nem segélyezésről, hanem a tanulmányi alap terhének könnyítéséről s egy szükséges tanintézetnek állami költségre való átvételéről van szó. A mennyire helyeseljük a miniszter intenczióját, épen annyira kárhozzátunk kell azt a megmondolatlanságot, a melyet a miniszter elkövetett akkor, a midőn e vita folyamán úgy a kassai, mint a többi *kir. jogakadémiáknak katolikus jellegét nyilatkozataiban m. e. elismerte*. Ez ellen határozottan tiltakoznunk kell. A tanulmányi alap jogi természetét tisztába hozva mai napig sincs. Az országgyűlés képviselőháza 1872-ben, 1874-ben és 1880-ban küldött ki bizottságokat a vallás-és tanulmányi alapok természetének tanulmányozása végett, a nélkül, hogy a kérdés mindezeig eldöntetett volna. Teljességgel nem tartjuk tehát megengedhetőnek azt, hogy ilyen országosan felvetett nyílt kérdés eldöntésének maga a szakminiszter, mielőtt magát kellőleg tájékozná, nyilatkozatai által prejudikáljon. Ezt annyival kevésbé tarthatjuk ildomos eljárásnak egy miniszter részéről, mert a kiküldött országgyűlési bizottságok némelyike, még pedig, mondhatjuk, hogy azok, a melyek a legkiválóbb liberális államférfiakból állottak (a kik közé Csáky gróf minisztert is mindig szívesen számítottuk), épen *ellenkező* álláspontot foglaltak el e kérdésben. Így az 1872-iki albizottság munkálata, mely albizottság Ghyczy Kálmán, Péchy Manó és Györffy Gyula képviselőkből állott, egyenesen azt a véleményt tartalmazta, hogy a vallás-alap törzsvagyonának tulajdoni és rendelkezési joga az államot illeti. Annyival inkább állítható ez a tanulmányi alapra nézve, a melyről meg az 1874-i orsz. gyűl. albizottság (tagjai: Horváth Mihály püspök, Hoffmann Pál, Horánszky Nándor és gróf Apponyi Albert) nyilatkoztatta ki, hogy a *tanulmányi alap nem felekezeti, hanem országos közalap, melynek jövedelmei országos tanügyi célokra fordítandók s a parlamenti kormányzat elvei szerint az országos költségvetésbe felveendő*k. Félreértések megelőzése végett tartozunk megjegyezni, hogy a bizottság egy tagja — mondanunk sem kell talán, hogy Apponyi Albert gróf — külön véleményt nyújtott be az országgyűléshez. Látnivaló tehát, hogy a kérdés felettébb vitás és a midőn annyi fontos állami és felekezeti érdek érint, nem szabad a miniszternek ezt eldöntöttnek tekinteni, még ha abban a nagy szerencsében részesülhet is ez által, hogy Apponyi grófnak (hogy a többi ultramontán hajlamú szakférfiút ne is említsük) leendő elvtársává. A tényleges állapotok, eléggé sajnos, némi alapot látszanak nyújtani a Zichy—Csáky-féle „*katholikus*“ felfogásnak; de a tény

még nem jog; a gyakorlat lehet abusus, a minthogy ez esetben az is. A M. Terézia alapító leveléből ugyan senki sem olvassa ki, hogy ezen akadémiákba prot. embert tanárnak alkalmazni nem lenne szabad. A visszaélés azonban ide vezetett, sőt — a mi a legújabb időig soha sem történt, egyik ilyen jogakadémia magát legközelebb már nyíltan *kir. katolikusnak* nevezi, a mire nézve bizonyosan a minisztertől nyerte a bátorító példát. Megengedjük, hogy úgy a vallás- és tanulmányi, mint az egyetemi alapban lehetnek tisztán katolikus felekezeti jellegű és természetű vagyonelemek; de bizonyára ezek az országos és állami természetűek mellett jelentékeny részt képeznek. Bármiként áll a dolog, mindenesetre tisztázni kell már egyszer e kérdést s kiadni a felekezetenek, a mi azt illeti; de azt tűrni nem lehet, hogy országos célokra rendelt vagyonelemek az országos céloktól elvonatva, felekezeti érdekek számára foglaltassanak le, s ezt az eljárást az ország vallás- és közoktatási minisztere eléggé meg nem fontolt nyilatkozata által m. e. a jogosultság pecsétjével erősítse meg.

— **Az ultramontán sajtónak** igen nagy keserőségei vannak a miatt, hogy a vegyes házasságokból születendő gyermek vallását szabályozó törvény revíziója egészen a protestáns érdekek szerint terveztetik. Sérelmesnek találják különösen azt az intézkedést, hogy ha a házaspár meg nem egyeznének a gyermekek vallására nézve, akkor az összes gyermekek az apa vallásában volnának nevelendőek. A sérelem pedig e tekintetben abból származik, hogy sokkal több protestáns férfi vesz el katolikus nőt, mint megfordítva. És ebben igazuk is van. Lám, milyen jól tájékozva vannak néha még az ultramontánok is a statisztikában! Mi azért csak házasodjunk, prot. atyámfiai! . .

— **Kövesdy János** debreczeni polgárnak, a debreczeni főiskola egyik nagy alapítójának, a kiről a napokban jutott nyilvánosságra az a ritka áldozatkészség, hogy t. i. végrendeletében a debreczeni jogakadémia részére egy tanszék alapjául 50,000 forint hagyományt rendelt, a debreczeni főiskola tanárkara, közelebről az akadémiái tanárkar részéről *dr. Kovács Sándor* akad. igazgató, *Balogh Ferencz* theologiai és *dr. Bacsoni Lajos* jogi dékánok személyesen fejezték ki köszönetüket és elismerésüket. A hagyományozó nemes tényének jelentőségét s abból folyó érdemeit Balogh Ferencz méltányolta előszóval és szokott melegséggel, minek végeztével a dr. Bacsoni Lajos által szerkesztett köszönő irat nyújtott át. A hagyományozó egyszerű szavakban adott kifejezést köszönetének, a melyből a jóleső megtiszteltetés és meghatottság hangja emelkedett ki. Elmonda, többek közt, hogy e végintézkedésének nyilvánosságra hozatalát ő teljességgel nem óhajtotta, hanem Szilágyi Károly ügyvéd úr rábeszélésére egyezett bele. (Köszönet illeti ezért a szintén ügybuzgó ügyvéd urat.) Érdekes volt s helyes gondolkodást és tájékozottságot árult el a felett nyilvánított aggodalma is az érdemes alapítónak, hogy az általa kirendelt 50,000 frtos hagyomány, még ha 6%-os kamattal lehetne is azt értékesíteni, nem több, mint 3000 forintot jövedelmezne, a mely összeg, nem tudja, elég leendő jövőben egy egyetemi tanszék fentartására. Jó lenne, ha némelyek, a kik irányadó befolyást igényelnek az egyetem és fakultások ügyeinek előkészítése és intézése körül, annyit megtanulnának Kövesdy Jánostól, hogy nemcsak tanszékekre, hanem tisztességesen javadalmazott tanszékekre van szükség, ha valóban komoly és szilárd alapokra fektetett főiskolát vagy egyetemet akarunk. E nélkül az állami elismerésre sem lehet számítani. Egyetemet akarni 1600 frt fizetés-

sel és 400 frt lakpénzzel, annyi, mint bűnös játékot üzni egy nagyfontosságú kérdéssel. A nagyközönség és érdekelt körök aldozatkészségének mértékét is csak fokozni fogja a szükségletek mennyiségének őszinte feltárása, s másrészt megov mindnyájunkat a szédelgés különben megérdemelt vádától is. Hál' Istennek, az adakozások széles körben, nagy buzgósággal folynak; ez őszinteségre kötelez és arra, hogy tájékozást s komoly megfontolást érvényesítsünk az ügy további fejlődése folyamán. Soha sem szabad szem elől tévesztenünk azt, hogy ha fakultásokat vagy egyetemet akarunk, első sorban azzal kell tisztába jönnünk, hogy *mi hát tulajdonképen az a fakultás avagy egyetem, s micsoda feltevélektől függ azoknak megteremtése?* Szükségesnek tartjuk ezeket hangsúlyozni most, a midőn minden nap egy-egy jó lépéssel haladunk előre a nagy czél felé s a midőn már az eredmények számbavétele, a kivánalmak komoly és reális mérlegelése s majdan a kivitel, a végrehajtás feladatai fognak előttünk állani. Mi ez alkalomból is kívánjuk, hogy a Kövesdy János által nyújtott nagyszerű példaadás ne maradjon e város előkelő és vagyonos polgárai részéről követők nélkül, mert kétségtelen dolog az, hogy ez úton lehet leginkább megkönnyíteni a kérdés szerencsés megoldását s a nagy eszme megvalósítását.

— **A kisujzállási tanári kar felolvasó-estélye.**

A főgimnázium ifjú tanári kara november hó 25-én egy igen sikerült felolvasó-estélyt rendezett a gimn. ifjúság koresolyapályája javára. Az estély műsorának minden pontját a főgimnáziumhoz tartozó szereplő személyek töltötték ki. Két darabot játszott az ifjúsági zenekar, egy darabot adott elő zongorán *Zvarinyi Lajos*, főgimn. tanár, szép felolvasást tartott *az emberről*, sikerült fizikai kísérletekkel *Pallagi Gyula* tanár s négykézre játszottak zongorán *Kürthy Sándor* zene tanító és *Steiner I.* tanuló. Minden piece rendkívül megnyerte a közönség tetszését, mely látja, hogy nem hiába aldozott több ezreket gimnáziuma kiegészítésére. A tanárkar minden lehetőt megtesz és minden alkalmat felhasznál, hogy a közönség jó véleményét maga iránt fentartsa. Az estély anyagilag is szépen jövedelmezett, a mennyiben a bevétel 186 frt 50 kr. volt s ebből a kiadások levonásával a fent jelzett czélra 122 frt 86 kr. jutott. — S. Sz. J.

— **Irodalom.** *Evangéliumi elmélkedések.* Megjelent *Dicsőfi József* debreczeni lelkész ezen művének utólfja is, a 23., 24. és 25. iveken. Szerző folytatja az evangéliumi példázatok (Luk. 7, 36—48; Máté 18, 23—35; Luk. 10, 30—37; 14, 8—11; 17, 7—10; 16, 1—9; 19, 12—27; Máté 7, 24—27; 25, 1—13; 13, 24—30; 13, 47—50; 13, 51—52.) fölötti elmélkedéseit, az utolsó 4 elmélkedésben *Isten országának jövőjéről* szólván. Rövid „Pár szó,” és az észrevett sajtóhibák jegyzéke zárja be a nagyértékű munkát, melyről Lapunk, jövő évi folyamában bírálatos ismeretést fog hozni.

TARTALOM-JEGYZÉK: Gondolkozzunk. Szunyogh Szabolcs. — T a n ú g y: Felekezeti elemi iskoláink bajai. Felsővégsi lelkész-tanító. — K ö z e l e t ú n k: Válasz a „Lelkipásztori verseny” című cikkre. Mózes András. — Levél a szerkesztőkhöz. Szöllősi Imre. — Nyílt levél Győry Lajos kenderesi ev. ref. lelkész úrhoz. Vadas Gyula. — Függelék. („A klérikalís párt Belgiumban” tanulmányhoz.) Dr. Bartha Béla. — Zsoltárátdolgozások. Fülep Imre. — K ü l ö n f e l é k. — H i r d e t é s e k.

Felelős szerkesztők és laptulajdonosok:

CSIKY LAJOS és Dr. BACZONI LAJOS.

Debreczen, 1893. „Csokonai” nyomda és kiadó részvény-társaság nyomása. — 1860

Pályázati hirdetés

a tiszántuli ev. ref. egyházkerület n.-szalontai egyházmegyéjében levő *radna-lippai* ev. ref. lelkészi állomásra, s az ahhoz kapcsolt radna-lippai missziói körlelkésziségre.

Évi javadalma: — lakáson és házi kerten kívül — egyházmegyei értékelés szerint 750 frt, mely is készpénzből, 10 katasztrális hold föld jövedelméből és stoláréből kerül be, úgy hogy ezen állomás III-ik osztályu. Megjegyeztetik, hogy ezen évi javadalomnak egy részét képezi azon 300 frt, mely összeget az országos ev. ref. közalap állandó missziói segélyül ad a radna-lippai missziói kör lelki gondozásáért.

Az elválasztandó lelkész állomását az 1894-dik év ápril 1-én foglalja el, s ekkor lép a lelkészi javadalom élvezetébe. Megválasztott lelkész a nagyszalontai ev. ref. egyházmegyei lelkészi gyámintézetnek jogos és kötelezett tagja lesz, s mint ilyen hivataloskodása első évének folyamán 250 frtot o. é. köteles fizetni kegyeleti átalányul az egyházmegyei lelkészi gyámintézet pénztárába.

A kellően felszerelt pályázati kérvények 1894. január 30-ig a nagyszalontai ev. ref. egyházmegye esperesi hivatalához N.-Szalontára küldendők be.

Debreczen, 1893. deczember 22-én.

KISS ÁRON
püspök.

Pályázat

a *szatmári* ev. ref. egyházban megüresült egyik lelkészi állomásra.

Ez állomás javadalma:

1. Lakás, külön udvar s kerttel.
2. A városi pénztártól 600 frt készpénz, havi előleges részletekben.
3. 34 katasztrális hold föld. — Adóját az egyház fizeti.
4. 81½ köbméter kemény tűzifa az erdőn.
5. 4622 lélek utáni stólának fele.

A megválasztott hivatalát 1894. ápril 24-én elfoglalni, s a 2., 3., 4. pont alatti fizetésnek felét az első evben elődje özvegyének adni tartozik.

A lelkészi gyámintézetbe belépni köteles.

Pályázati határidő 1894. január hó 31, a meddig a kellőleg felszerelt kérvények nt. Szarka Boldizsár esperes úrhoz Vetésbe, u. p. Szatmár, beadandók.

Kelt Debreczen, 1893. deczember 27.

KISS ÁRON
püspök.

DANGL ANTAL FIA

CS. és KIR. UDVARI MŰORGONA-ÉPÍTŐ
ARADON.

Kizárólag szabadalmazott, a legrégebb czég alapított 1836-ban s 300-nál több orgonát készített. Számos kitüntetéssel ellátva: arany-érmek, díszoklevelek magas helyekről, Lisztől, Treforttól és sok egyházi tekintélytől származó elismerő okmányok birtokában, a budapesti országos zeneakadémia s a királyi dalműszínház orgonáinak építője, újabban megbízva a budavári Mátyás-templom és a budapesti szent sziv templom nagy orgonáinak kivételével, berendezve a jelenkor összes vívmányainak megfelelő művek előállítására, ajánlkozik mindenemű kisebb-nagyobb szabásu orgonának készítésére.

Ugyanitt mindennemű

HARMONIUMOK

készletben tartanak s árjegyzékek kívánatra díjmentesen küldetnek szét.

TARBAY JOZSEF

ÓRA RAKTÁRA

DEBRECZENBEN, Főpiacz, Tisza-palota.

Ajánlja a legnagyobb választékkal berendezett

óra-raktárát

arany, ezüst és nickl férfi és női remontoir heger és horgony óráit.

inga (Pendil) kerek fal, ébresztő és Schwarczwaldi óráit a legolcsóbb áron,

→ jótállás mellett. →

Mindenemű órák javíttatnak szinte jótállás mellett.

Úcska órák becserélteinek.

GONDY ÉS EGEY

FÉNYKÉPEZŐ MŰTERME

(DEBRECZEN, Teleky-utca 6. szám).

Ajánlja minden e szakba vágó munkáit a

legfinomabb kivitelben.

Különösen

nagyításait,

PLATINOTYPIAIT,

továbbá

a legszebb szinpompában

vizfestményeit.

Kálnai és Társa

kesztyű, sérvkötő es kötszer-gyára
Debreczen.

Ajánlják saját készítményű **SÉRVKÖTŐIKET**, melyek mind az eddigi gyártmányokat fölülműlják, nem esúsznak le; kellemetlen nyomást nem gyakorolnak. Dús raktárt tartunk

férfi, női és gyermek kesztyűk. Mellfűzők (Mieder) Egyentartók (Gradehalter); szarvasbőr nadrágok, párnák, lepedők, haskötők, köldök-kötők, mülábak, vivő eszközök, suszpenzorok. Ezen itt felsorolt czikkekből mind saját készítményünk és kívánatra mérték szerint is készítenk.

Nagy raktár gummi görcsér harisnyák, flanel callicot-pólyák.

Vizáthatlan ágybetétek, fecskendők minden neme.

Belélegző gépek (Inhalation) gummi pólyák, Carbol Salicil stb. Irrigateurek, mellgyűrűk és tükrök. Bougie és cathéter, légpárnák, Billroth, Batiszt, Jodeform gaze Clistier mindentel. Orvosi és sebészeti műszerek és gépezetek. — Gummi különlegességek valódi párizsi gyártmány. Valódi amerikai gyártmányú gummi galoschni sárczipó, férfi, női és gyermek, valamint vadász gummi csizmák.

FÉSNÖKI MŰTEREM

LÖFKOVITS ARTHUR

ÓRÁS

Debreczen főtér 2142
a főposta mellett.

és
ÉKSZERÉSZ.

Szolaok, Főpiacz.
Rózsa Ign. házában.

A legjobb minőségű arany, ezüst és nickl zsebórák,
inga órák 1 évi jótállással,

divatos arany, ezüst és brilliánt

ÉKSZEREK,

13 próbás ezüstneműek das választékban
A LEGJUTÁNYOSABB ÁRAKON.

Javítások 1 évi jótállással.

Régi arany, ezüst és drágakövek teljes értékükben
bevértetnek.

Kimerítő képes árjegyzék ingyen és bérmentve.

! Szemüvegek !

FISCHER JAKAB

látyszerész, DEBRECZENBEN, főpiacz.

Ajánlja a legfinomabb

szemüvegeket

lorgnetteket

és

ORR-CSIPTETŐKET,

távollátók, rövidlátók, gyengélátók, szemszenvedőknek, hályog-szemüvegek, operált szemeknek. Mezei látcsövek és távesövek, philoxera nagyító üvegek és görcsövek. Aneroid légsúlymérők (időjelzők). Mindenféle hőmérők, u. m. szoba, ablak, fürdő és orvosi maximal testhőmérők. Folyadék-mérők, bor, pálinka, must és szesz-méréshez. Egyáltalában minden a látyszerészi czikkbe vágó legfinomabb tárgyak legjutányosabban kaphatók. Igazítások és megrendelések leggyorsabban eszközöltetnek.

ZÁDOR LAJOS

NŐI DIVATTERME,

Debreczen, főpiacz a városháza épületében

Ajánlja dúsan berendezett raktárát következő divat cikkekben:

Selyem és divat kelmék, csipkék, szalagok, kesztyűk, legyezők, esernyők és diszítések.

Mindenkor nagyválaszték a legújabb szabást női felöltőkből u. m.:

Bundák, körköpenyek, mantillák, esőköpenyek, leány és gyermek felöltők.

Női ruhák készíttetését üzletem szabászati osztályában, mérték vagy minta derék után saját szöveteimből elvállalok.

KASZANYITZKY ENDRE

DEBRECZEN, FŐPIACZ 1900.

Nagyválaszték es jutányos árak mellett ajánl:

Porzellán, Chinaezüst, Bronz és Majolika ujdonságokat,

Ditmar, Brüner s hazai gyártmányu

asztali és függőlámpákat

nap- és villámégőkkel.

porzellán. ét-, kávé-, tea-

ugyszinte mindennemű

üveg-, ivó- és likörkészleteket.

Vidéki megrendelések pontosan és gyorsan teljesíttetnek.

Árjegyzékekkel kívánatra bérmentve szolgálók.

GYENES LAJOS

DIVAT-RAKTÁRA

Debreczen, főtér városház épület.

Ajánlja jutányos szabott árban

női ruha szöveteket és diszeket.

Alkalmi és báli kelméket,

báli belépőt, virágot és legyezőt

csipke, szalag és egyéb

DIVAT-ÁRUKAT,

PIPERE CZIKKEKET,

Mintákat kívánatra bérmentve küldök.

Női ruhák elkészítését saját szöveteimből elvállalom.

ADLER-FÉLE TAJTEK PIPÁK és SZIPKÁK.

Legjutányosabb árban beszerezhetők legjobb minőségű

illatszerek, szappanok,

FOG, HAJ ÉS RUHA KEFÉK,

Solingeni és angol

acél sebkések és ollók,

péncs és szivartűresek, mindenféle utazási cikkek, reolerek, radászati cikkek, sétatokok, esernyők,

férfi kalapok és nyakkendők,

ujdonságok női bijouteriákból

Szent-Királyi Tivadar

műiparuk raktárában.

DEBRECZEN, VÁROSHÁZ ÉPÜLET.

Alkalmi ajándék tárgyak legnagyobb választékban.

Tóth Béla

gyógyszertára a „Megváltóhoz” Debreczenben.

Ajánlja első kézből gyári raktárát, bel- és külföldi valamint saját készítésű gyógyszer-különlegességeit, u. m.

Valódi angol, francia, német és belföldi

illatszereit és

virágillatu pipere-szappanait.

Fay és Lohse-féle Veloutine és lilium, Cory-

lopsis, Simon, Leichner, B. Sarah, Coeus dió, Blaha

Lujza, Java, Ravisante, párizsi stb. stb.

Aréz és hajporait

rózsa, fehér és sárgás színben.

Valamint: Crème-ek, hajrízek, hajkenőcsök és mosdó-
rizek nagybani raktárát, Tisza-palota.

Olvásóink figyelmébe!

A „Debreczeni Protestáns Lap” utolsó hat évi folyamának néhány teljes példányát

leszállított áron

eladóvá tesszük. Bővebb felvilágosítással megkeresésre a kiadóhivatal készséggel szolgál.

A „Debreczeni Prot. Lap”
kiadóhivatala.